

В РУМУНСЬКІЙ НЕВОЛІ.

Саме тепер, коли визвольна боротьба прагнуть кипити по всіх закутках земної кулі, цікаво познайомитися з визвольним рухом пролетаріату на Буковині, а згодом і в цілій Румунії.

Хоч у цій статті буде присвячено більше уваги Буковині, то треба розуміти, що таким самим темпом і в таких самих умовах йде ця боротьба і в цілій Румунії, а подоби відбувається вона і в Польщі та в балканських країнах.

Як лише скінчилися світова різниця, а з нею і австро-угорська монархія, опинилася Буковина в лапах румунського боярства. З того часу населення Буковини (головно північної її частини) зазнає найстрашніших утисків, яких взагалі може зазнати якийсь народ. Румунська олігархія докладає всіх сил, щоб Буковинців перетворити в сировину, що густі і саліні на зручання та утиски, покори несли-б рабське ярмо та сповняли волю гнобителів.

І щоби довершити цього мерзенного плану, румунська буржуазія допускається найпідліщих вчинків. Вона, просто, заперече існування України на Буковині і спромоглася навіть на такий безлічний та безпідставний висновок, що й найменше думуючи людину доводять до обурення. Після її висновку Українці нема й не було на Буковині і що Українці, це лише німецька вигадка, що має політичну мету.

Та не це найгірше, бо коли поглянемо на нашу школу і шкільну молодь, то просто не хочеться вірити в те, що помічається. Шкільну молодь прямо силують забути рідну мову. Навіть на павзах не сміють діти говорити по українськи. По румунськи, само собою, діти не розуміють ані слова. Тож уявіть собі, яке враження зробила-б на вас така сцена: Перед вами кілька десятків босих, блідих, брудних і з великими тихосудними очима семілітків. Стоять і не говорять ні між собою, ні до вас, а здається так багаторо хотучу вам сказати: “Ви самі також не смієте нічого в них спитати, бо як дитина забувається і відповідь вам по українськи, а учитель почує, то буки, які попадуть їй від нього, будуть лежати вам на совісті. А й вам також відстанеться за те, що ви “деморалізуєте” молодь.

Метода навчання прямо божевільна. Наприклад, як учитель скаже дитині слово “сва” (каса), то він навіть не пояснить, що це слово відповідає українському “хата”. Можеш думати як тобі завгодно, можеш взагалі нічого не думати — учителів байдуже. Він навіть не сміє пояснити румунських слів по українськи. Такий розпорядок міністерства освіти. Цього міністерству зовсім не залежить на тім, щоб наша молодь виснула якнебудь знання зі школи. Вона може вийти з школи

безпросвітньою, щоби лише не називала себе Українцями, та сповнила свої рабські обов'язки супроти теперішнього суспільного ладу. І ця “метода” має багаті успіхи. Багато дітей виходить зі школи тупішими, як були тоді, коли починали в них вчитися.

До таких шкіл наші брати в старім краю посилають, — бо мусять посылати — своїх дітей. Влада пікується “освітою”. Наслідкує “культурний захід”. За кілька днів непристутності дитини в школі, влада накладає на її родичів грошові кари від 1,000 левів в гору. Ця сума, що має вартість всього кількох доларів, не видається нам великою, але в Румунії, де середня заробітна платія є около 40 левів, то є 20 центів на день, сума 1,000 левів є величезною.

Думаю, що цих кількох стрічок про школу на Буковині вистарить, щоби зрозуміти, який там духовий стан нашої молоді (з Румунами теж не краще).

Та зовсім не кращою свободою тішаться і родичі цих дітей. Вони не то, що не сміють говорити, вони не сміють думати про те, що не подобається владі. І тут ці “творці і стожорі порядку” справляються не аби-як. Після наїзду цих Гунів двадцятого віку (думаю про керуючі кола, з королем включно) на Буковину, заведено в північній її частині стан облоги, що триває ще й досі. З того часу не вільно сходиться більше як чотиром людинам на одному місці без дозволу властей. Не вільно нікому по дев'ятій годині вечера вийти на вулицю. Заборонені давати театральні вистави (без ріжничого якого вони змісту) та читати пресу, хоч вона й виходить в Румунії, якщо не в урядовою. Урядові часописи, навіпаки, власті силують передплачувати навіть тих людей, що зовсім не вміють читати.

Словом, румунська буржуазія старіється перетворити працюючих Буковини в “instruimentum vocale”, чи як хочете назвати вас, а здається так багаторо хотучу вам сказати: “Ви самі також не смієте нічого в них спитати, бо як дитина забувається і відповідь вам по українськи, а учитель почує, то буки, які попадуть їй від нього, будуть лежати вам на совісті. А й вам також відстанеться за те, що ви “деморалізуєте” молодь.

Та крім цього гніту зі сторони румунської “олігархії”, розгортає над працюючими свої крила ще й чорна мара фашизму. Кліка звірвднілої шляхти, хоч вправді не захопила ще в свої лапу диктатури над працюючими, то вже допускається над національними меншостями та пролетаріатом ще підліщих знущань, як ті, що актуально при владі. Вона не уважає навіть і цих вже й так мізерних законів в державі. Сваюля цих виродків роду людського не знає границь. Для кращого розуміння справи подам кілька епізодів з політичної діяльності румунських фашистів.

1923 р. викрила поліція фашистів з провідником Алекс. К.

Кузю (професор правничого факультету в Ясах), при фальшувани румунських банкнотів. Для успішної своєї “чорної” роботи вони потребують грошей. Цей скандал румунська “юстиція” пропустила зовсім безкарно, навіть часописи замовчали про нього.

Один рік пізніше, на 14. вересня, студент прав фашист, Зеля Кадрану, збив вистрелом з револьвера префекта поліції в Ясах А. Манчула за те, що цей хоч і не був ніколи прихильником національних меншостей, відносився до них більше людяно, як цього хотілось фашистам. За цей морд першого степеня, Кадрану не поніс ні найменшої кари, а навіпаки, з'явився признаний офіційно національним героєм і з'явився вибраним депутатом до парламенту.

1925 р. відбувся цікавий процес над військовим поручником Морариску, що повинен був служити на границі між Румунією а Радянською Україною. Обвинувачено його в тому, що він проотзі кількох місяців замордував на власну руку поперех 130 людей (більшість з них Українці). В суді виявилось, що він це робив в цілях грабунку, бо за зрабовани від цих жертв гроші, за посередництвом своїх агентів контрабандистів, спроваджував для себе з Рад. України коні і чай. Цей убийнич першої ранги навіть не старався заперечувати в суді ці свої кроваві вчинки, але байдужінько на свою оборону заявив, що замордованим ним “Жиди” (між ними було кількох Євреїв) або перейшли, або хотіли перейти границю, і якщо він їх побивав, то робив це в інтересі “Великої Румунії”. І в результаті, за це масове мурдування безборонних людей в цілях грабунку, “найвища свитиня справедливості” оправдала цього ката. Газети заговорили про нього, як про національного героя. Пізніше і цей Морариску, подібно як Кадрану, став депутатом до парламенту.

В осені 1926 р. Тевту, гімназиста з Яс, збив вистрелом з револьвера мурмуриста Д. Фалка в воєнний трибунал в Чернівцях, якого судили за те, що зорганізував демонстрацію проти румунських професорів, які несправедливо класифікували учеників при матурі (іспиті зрілості).

На слідстві Тевту заявив, що поговинив атентат тому, бо не мав довіри до судді, який міг не покарати “належито” Фалку за образу румунських професорів. На слідстві не то що не виправдувався, а сказав, що і суддю хотів також вбити, але часу вже не стало.

За такий божевільний прямо злочин, гімназиста як звичайно виправдано, звільнено від вини і кари і Велика Румунія може похвалитися ще одним “народним героєм”.

(Кінець буде.)

Товариші робітники! Відновляйте передплату на свій часопис “Українські Робітничі Вісті”!

СТРАЙК В ДЖЕНЕРАЛ МОТОРС КО, В ОШАВІ, ОНТ.

(Щі дописи наслідки до редакції ще перед закінченням страйку.)

Подля до відома читачам робітничо-фармерської преси, що в Ошаві, Онт., вибух страйку в автомобільній фабриці Дженерал Моторс Компані. Такого великого страйку в Ошаві ще не було. Причина страйку та, що заклада компанії веде боротьбу або конкуренцію з Г. Фордом за ринок. Боротьба двох велетнів примушує Дженерал Моторс продавати танше свій продукт, а компанії не хоче, щоб її зискі зменшувались, тому вона вже від довшого часу обиджує систематично заробітну платню своїм робітникам.

Компанія не обнижувала платню за раз всім робітникам, але раз в один департамент, другий раз у другий і т. д. Робітникам тяжко було проти того боротися тому, що нема в них юпі.

Вірвався робітникам терпіння і 26. березня вибух на страйк. 27. березня вистрелі демонстрації, в якій брало участь около 2000 страйкерів. 28. березня число страйкувачів збільшилося, до страйкерів прилучилися жінки, які працюють у фабриці.

29. березня вже мало хто остається при роботі. Того дня устроено величезну демонстрацію з дзюко оркестром на чолі.

Фізімою того, що робітники не були з'організовані, вони показали нам свою солідарність.

Були тут також промови з Торонто, які закликали робітників організуватися в юпіе. Бо лише тоді можна числити на успіх в боротьбі з фабрикантами, коли робітники будуть з'організовані. В. Гак.

УМОВИНИ ПРАЦІ АВТОМОБІЛЬНИХ РОБІТНИКІВ.

Ошав, Онт., начисляє около 17,000 мешканців. Більша половина цих мешканців — це робітники, які працюють в фабриках, бо це містечко індустріальне.

Тут є шкільна, в якій працює спочив число робітників і другі менші фабрики, та найбільшою фабрикою є тут Дженерал Моторс Компанія. В цій фабриці працює около 6,000 робітників. Юні тут взагалі нема ніякої і це компанії є дуже на руку.

Компанія робила до того часу, що хотіла, а щоб в р бітників впоіти, що вона для них добра, то організувала для робітників різні спортивні клуби, розуміється, що робітник на тім не користає, а компанія й на тім робила барш.

Підчас всяких муніципальних, провінціанальних, чи краєвих виборів,

тут відбуваюлося все по панськи. Робітникам давали цигари, посилали до кожного департаменту своїх бесидників (бо тут поліцею на департаменти), заставляли машини (на яких 15 мінут) й виготовували до робітників гарні патріотичні промови та агітували голосувати на панських кандидатах. Робітники поплещуть і всьо йшло, як по маслі. Завнах й це, що то не був горожайним, то компанії такому роботі не хотіла дати, бо вона тримала робітників в своїх лаптах не тільки для економічного визиску, але й живила їх і для політичних цілей.

Робота тут воденна, але компанії вводила систематично пошту роботу, бо це приносило більш зиск. Робітники вкладали одні наперед другий, а мейстри тільки руки затримали та обнижали платню, а години праці продовжували. Компанія робила великі зискі, бо за минулий рік мала чистого приходу \$210,000,000. А що робітники мали? Мали компанійний спортивний клуб, так званий Індустріальний Рад (буржуазну не робітничу) і платню таку, що не жила, а жиноті. Коли заробився цілий день, то й спорту не хотіло.

В деяких департаментах заробляла на тиждень \$13.50. Пошту робота подолувалася, бо коли переходило за 10 годин праці вироблялося 260 автомобілів, то тепер з уведенням комплексного пошту роботи і іншої спеціалізації, те саме число робітників випродувало 500 автомобілів.

К.П.К. старалася в минулому з'організувати тут юпіе, та робітники були так затуманені компанійними агентами й упереждали до “червоної”, що не можна було нічого зробити. Компанія систематично обнижувала заробітну платню, і то робила це в хитрий спосіб, не обнижувала всім разом, бо боялася, щоб часом раби не збунтувалися.

Робила вона це в такий спосіб: Ніні знизала платню в однім департаменті, посповичуючи робітникам, що справа їхого вимагає й це є в інтересі обох сторін; коли цей департамент згодився на знижку, то вона тоді барш до другого департаменту, мотуючи тим, що, мовляв, коли другі працюють, то й ви мусяте згодитися. І це компанії вдалося.

Віда різва в такий спосіб компанії актувала робітникам в своїх шапах 35 процент заробітної платні. Тепер знову заповідала одному департаменту, де працюють “тримери”, що обіцяла їм 40 процент. Розуміється, що це був тільки початок, а опис

ця доля мала стікати всіх робітників, що працюють в тій фабриці. Та “раби” збунтувалися. В понеділок 26. березня вийшло їх 300 на страйк. Компанія і її агенти пішли в рух, почали страхати робітників, що як не вернутись до праці, то втратять роботу. Не обійшлося, як це значило було, щоб не накинуться на червоних. Але робітники хоч вийшли на страйк без проваду, не дали себе застрахати, а навіпаки, ради страйкерів зростає і нині на страйку вже є около дві тисячі.

Вся зброя збілася зараз до Ошаві, щоби вбити страйк в зародку. П. Гіман, міністер праці, прислав свого агента М. С. Кембела, щоб поширив арбітрацію та спинити поширення страйку.

Покі-що робітники тримаються досить добре, але заходить небезпека, бо всі панські агенти пішли в рух і стараються всіма силами розбити солідарність робітників. Дистриктовий комітет К.П.К. ч. 3 видав заклад до всіх робітників, щоб вийшли 100 процент на страйк і щоб з'організували Авто Боркс Юніон, незалежно від босів, та домагалися привернення страйку платні, яку мали робітники перед тим, коли компанія обняла їм 35 процент.

Чим скінчиться цей страйк, трудно сказати, але це є цікаве явище, що страйк вибух бо тут робітничо-буржуазний найбільш консервативне в цілій Канаді. Але вірвався терпіння і “раби” збунтувалися. Це є доказом, що капіталістична ненажерливість заставляє робітників до боротьби.

І чі тепер, чі пізніше, робітники мусять доквітати з капіталістичною господаркою, а запровадити господарку таку, щоб всі працювали й користувалися плодами своєї праці.

Робітники в Ошаві мають тепер нагоду вибороти собі деякі права, але це здобудуть тільки тоді, як підуть за кликом К.П.К. яка є одним з оборонцем робітничих інтересів.

Товариші! Годі вже зносити наругу Дженерал Моторс Компанії! Годі бути рабами! Докажіть компанії, що ви не ті мовчані раби, за яких вас мала компанія, а що ви люди, і вмієте боротися за свої інтереси. Скиталець.

РОКОВИНИ ШЕВЧЕНКА.

Су Сейнт Мері, Онт.

Заходо робітничих організацій в Бей Вю устроено 16. березня ч. р. в Укр. Роб. Домі величний концерт-мітинг для шанування пам'яті Тараса Шевченка.

Програма концерту складалася з музичних творок, пісень і декламацій. Концерт відкритий т. Гривелією культурною уступною промовою, посповичуючи, хто був Т. Шевченко й за кого він борювався ціле своє життя.

Після того пізнілася куртина й на сцені з'явився Тарас Шевченко. Він не мав доквітати з капіталістичною господаркою, а запровадити господарку таку, щоб всі працювали й користувалися плодами своєї праці. Робітники в Ошаві мають тепер нагоду вибороти собі деякі права, але це здобудуть тільки тоді, як підуть за кликом К.П.К. яка є одним з оборонцем робітничих інтересів. Товариші! Годі вже зносити наругу Дженерал Моторс Компанії! Годі бути рабами! Докажіть компанії, що ви не ті мовчані раби, за яких вас мала компанія, а що ви люди, і вмієте боротися за свої інтереси. Скиталець.

ПОДЯКА ГОЛОВНОМУ ЗАРЯДОВІ Р.З.Т.

Ессонвіа, Онт.

Складаю ширну подяку Головному Зарядові Р.З.Т. за виплату мені допомоги в сумі \$10.50 за два тижні моєї слабости.

Рівночасно дякую товаришам, які мене відвідували в часі слабости. Особливо дякую т-ці А. Шоп, котра ходила коло мене, як коло своєї рідної дитини. Марія Петраченко.

Батька Шевченка по наказу пані на смерть закатували панські гайдуки за те, що поважився копнути собачку пані. Це образок з фільми “Тарас Шевченко”.

ПОВОРОТ І СМЕРТЬ ПАНА ВУЗКОЛОБА.

(Причинок до історії укр. національної політики в 1938 р.)

Пан Вузколоб дріботів малими кроками по хіднику і нетерпеливсився чекаючи на трамвай, який мав завести його на вулицю Кінг, де мали помічатися редакції українських націоналістичних газет, видаваних англійсько-німецько-польсько-українсько-ліберально-консервативним спекуляційно-бізнесовим підприємством “Народня Преса”.

— Мабуть президентові “Народньої Преси” й не снилося ніколи, щоби я міг вивратися з того галіцького більшовицького пекла і вернутися до свого коханого Вінніпегу. От зрідло йому несподіванку! — міркував він і вдоволено зашмирав руки. — Еге, дарма, що той “червоний” вороги, і ці новокраєві, і ті старокраєві, назвали мене “безмозком Вузколобом”. Хай би він один із другим вимізукував свої великим мозком і виврвався з капі-

талістичного пекла так як я з більшовицького. А дзуськи! До таких справ, червоної філософії, треба хитрости, а не розуму чи мозку!

Він закурив папіроса і ще швидше почав перебарити ногоми на одному місці. Він завжди так робить, коли починає денеруватися.

— Розум і справедливість! Свобода, рівність і братерство! Не треба клас! Державна влада в руках працюючих! — ці думи кризь зуби. — Бачив я й відчув ту владу на своїй шкірі протягом кількох літ у тій кляті Галіччині.

Він тиснув себе рукою в заглибину, замісць якої деяким неробам у капіталістичних державах стирчить видуте черво, а відтак погрозив кулаком в сторону Укр. Роб. Дому: — Аж тепер, більшовицькі вожаки, з'їду я захиляювані вами радянську владу і відично очі дурним “замотиліченим Галіччин-

нам”, які ще може слухають ваших клячів; я докажу їм, що та радянська влада — це влада хловства, хамства і антихристі. Бо я був свідком, очевидцем! Як у Польщі й Галіччині був національний уряд Пилсудського, тоді всім класам: панам-ксьондзам і таким як я жилися дуже добре і зовсім так як бог приказав. Всі тебе шанували, і ти шанував всіх тих, яких тобі треба було шанувати, бо не бачиш Пилсудський сильно державсь до доброї національної справи: “До вольно воеводзе — не вольно тебе смордзе!”

— А наш укр. націоналістичні посли до варшавського союму, слухаючи зухваліх соймових промов т. зв. українських комуністичних посли, які завжди були в опозиції до уряду, говорили до своїх польських однопартійників: “Бачите, панове, пусти нас під стіла, а він дресься на стіла!” — Еге, вони й нищили ту дурну комуну завзятіше як іхні колеги, польські націоналісти. А потім як розлізлись по селах більшовицькі агенти — як почали дурити хлопів і робітників обідниками

про рай на землі, тай викликалі революцію проти національного уряду. Темна маса доїкала кінця Пилсудському, хай з богом спочиває, винищила всіх національних політиків і встановила радянську владу. Настала свобода, щоб вона проваллялася і ніколи не встала!

Той необтесаний хлоп, який колись низенько гнувся перед тобою і в руку цідував, і паном добродієм називав — почав горорити з тобою як рівний з рівним, на привітання почав просягати до тебе свою брудну лапу, це й товаришем називати! — Замотилічений Галіччинин, свинпав, дурна лапа! Тыфу! Пан Вузколоб сердито плюнував і, на лихо, попав на дівчину, що саме переходила побіля нього.

Вона задержалася, щоби мабуть звернути йому увагу, та глянувши в його лице з острахом крикнула: — “Вар'яті!” і що сили побігла по хіднику.

— Брешеш — кликнув їй надзодіг пан Вузколоб і захиляю зловившись руками за червену яму.

— Не менше, як чоловік зі всіма штурчними зубами і відірваним на білз зубів. І коли нераз його вороги вважали його вар'ятом, він сміявся як нудгар, якому страшать злодієм.

— Чому ви плонули на неї? — почув за собою гостре запитання.

Пан Вузколоб оглянувся і побачив двох рослтих мушвиц. — Це я, бачите, мимоволі плону на неї — замаявся він. Я чекаю на трамвай, еге... Чи редакція “Канадійського Фармодура” і “Канадійського Рутенця” знаходиться й даше на Кінг-стріт?

— “Фармодура”? “Рутенця”? — Ні, я не знаю такого часопису — здвигнув раменами запитання.

— Українського часопису під такою назвою у цілій Канаді немає — додав другий. Вправді виходить щоденник “Фармерське Життя”, але редакція знаходиться в Укр. Роб. Домі, що на розі вулиць Причард і МекГреггор. Там також приміщують редакції щоденників: “Українські Робітничі

Вісті”, “Світ Робітниц” і “Молоде Життя”...

— Щоденники?... Більшовицькі газети?... — викрикнув із острахом пан Вузколоб.

— Еге-ж, наші робітничі щоденники... Там також виходять великі журнали - тиждєнники: “Робітничя”, “Червоний Прапор”, “Серп і Молот”, “Світ Молоді” і місячники: “Пролетарська Освіта”, “Робітничий Літературно-Науковий Вістник” і гумористично-сатиричний “Бодяк”. Провінціанальні часописи також знаю, але про такі, як кажете — я не чув... Може ви...

— А що знаходиться тепер на Кінг-стріті, — недалеко “Ситигол”? — перебив його пан Вузколоб, почувваючи, що його волос на голові починає підноситися в гору і поза шкiрою муравлі розлазяться.

— Не знаю — відповів один зі співбесідників.

— Не знаєш? — здивовано запитав другий. — Там-же знаходиться вертеп п'яків, “Народний Готель”, а його власником є якийсь український бувший агент Крутихвіст.

— Крутихвіст?! — крикнув боляче вражений пан Вузколоб.

— Еге-ж! Крутихвіст. Ви знаєте того індивіда?

— Ні, ні... Я не знаю, я тільки чув про нього. Еге... канадські журнали - тиждєнники: “Робітничя”, “Червоний Прапор”, “Серп і Молот”, “Світ Молоді” і місячники: “Пролетарська Освіта”, “Робітничий Літературно-Науковий Вістник” і гумористично-сатиричний “Бодяк”. Провінціанальні часописи також знаю, але про такі, як кажете — я не чув... Може ви...

— Якже-ж це, панове, наша нація... — зачав по хвилі, але робітник кинувся як опарений.

— Не прозивайте нас панами, приягелю!...

— Ми вас не скривдили, не образили, нічого в вас не вкрали ані не обррабували — додав другий — і ви не повинні ображати нас панями. Я не хочу обійтись з вами по панськи, бо не хочу наражати їс на неприємности і фізичні болі. Ви старший чоловік, але... — Ході! Ось трамвай їде — промовив до нього перший і потягив його за рукав. Оба робітники вліли на трамвай і поїхали.

(Далі буде.)